

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus

[Venedig], 4. Apr. 1497

Nephytomon [= Epitome div. inst.] Lactanctii Firmiani incipit

[urn:nbn:de:bsz:31-300412](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300412)

NEPHYTHOMON

Inferius ifaturabiliter caua guttura pēdēs Addit̄ hac fælix cōcors mercede sacerdos
 Qui raperet semper sit tua præda deus. Qui dare uult domino dupla talēta suo.
 Eripis innumerū populū de carcere mortis: Ad meliora trahēs gentili errore uagātes:
 Et sequitur liber, quo suus autor abis. Bestia ne raperet munit ouile dei.
 Euomit absortā pauidā fera bælua plebē: Quos pri⁹ eua nocēs fecerat: hos mō red
 Et fauce lupi subtrahit agnus oues. Ecclesiæ pastor ubere lacte sinu. Cdit
 Hic tumulū repetēs post tartara carne fū FINIS
 Belliger ad cælos āpla trophea r̄fers (pta Arguit hic hominū sectas Lactancius oēs
 Quos hūit pœnale chaos: iā reddidit iste: Septeno falsas codice uera docēs.
 Et quos mors peteret: hos noua uita tenet Siue deū tangat turbato lumine cernēs:
 Rex sacer ecce tuī radiat p̄ magna trophēi Ira furor: gemino pernotat inde libro,
 Cū puras animas sacra lauacra beant. Et uolucrū phœnix uersu cōprehēdit̄ una
 Cādīdus egredit̄ nitidis exercitus undis. Quæ nostro nunq̄ pascit̄ alma solo:
 Atq; uetus uitiū purgat in amne nouo. Hicq; redēptoris nostri nō carmīa desunt:
 Fulgētes aīas uestis quoq; cādīda signat: Quæ positū e tumulo dulce canēdo uocat̄
 Et grege denīueo grauida pastor habet. Prefferat hūc pri⁹ mūdi caput iclyta rama
 Post regina premit qppe colēda maris.

Nephytomon Lactancii Firmiani incipit.

Am si iustitia est ueri dei cultus: quid enim tam iustum ad æquita-
 tem: tam piūm ad honorem: tam necessarium ad salutem: q̄ deum
 cognoscere ut parentem: uenerari ut dominum: eiusq; legi aut præ-
 ceptis obtemperare? Nescierunt ergo iustitiam philosophi: quia
 nec ipsum deum agnouerunt: & ideo refelli putauerunt a Carneades
 de: cuius hæc fuit disputatio nullum esse ius naturale. Itaque om-
 nes animantes ipsa ducente natura commoda sua defendere: & ideo
 iustitia si alienis utilitatibus consulat suas negliget: stultitiam esse dicendam. Quod si
 omnes populi penes quos sit imperium: ipsiq; Romani: qui orbem totum possedere: iu-
 stitiam sequi uelint ac suum cuiq; restituere: quod uī & armis occupauerunt ad casas
 & egestatem reuertentur. Quod si fecerint: iustos dicemus equidem: sed tamen stultos
 iudicare necesse est: qui ut aliis proliat: sibi nocere contendunt. Deinde si reperiat aliq; Carneades
 hominem: qui aut aurum pro auricalco: aut argentum pro plumbo uendat per errorē:
 atq; id tenere necessitas cogit: utrū dissimulabit & emet paruo: an potius iudicabit iu-
 stus utiq; dicetur: quia non sefellit: sed idem stultus qui alteri fecerit lucrū: sibi damnū
 sed facile de danno est. Quid si uita eius i periculum ueniet: ut eum aliquando necesse
 sit aut occipere: aut mori: quid faciet? Potest hoc euenire: ut naufragio facto inueniat
 aliquem imbecillum tabula inhaerentem: aut uicto exercitu fugiens: reperiet aliquem
 uulneratum equo insidentem: utrum ne aut illum tabula: aut hunc equo deturbabit:
 ut ipse possit euadere? Si uolet iustus eē nō faciet: sed idem stultus iudicabitur: q̄ dū al-
 terius uitæ parcat: suam perdet. Si faciet q̄dem sapiens uidebitur: quia sibi cōsulet: sed
 & idem malus: q̄ nocebit. Acuta ista sane: sed respōdere ad ea facere possumus. Immita-
 tio enī uominū facit ut sic eē uideatur. Nam & iustitia imaginē habet stultitiæ nō tamē
 est stultitia. Et malitia imaginem sapientiæ: non tamen sapientia est. Sed sicut malitia
 ista i cōseruandis utilitatibus suis intelligens redargui uidetur quia non sapientia: sed
 calliditas & asturia est: ita & iustitia non debet stultitia: sed innocentia nominari: quia

necesse est iustum esse sapientē: & eū qui sit stultus: iniustus. Nā neq; rō: neq; natura ip-
 sa permittit: ut is qui iustus est: sapiens nō sit: quoniā iustus nihil utiq; facit: nisi qd re-
 ctum & bonū ē: prauū & malū semp fugit. Quis autē discernere bonū & malū: prauū
 & rectū noterit: nisi qui sapiens fuerit: Stultus autē malefacit: quia bonū & malū qd sit
 ignorat: ideo peccat: quia nō pōt praua & recta discernere. Igitur neq; stulto iustitiam:
 neq; iniusto sapiētiā cōuenire. Ergo stultus non est qui nec tabula naufragū: nec equo
 sauciū deiecerit: quia se abstinuit a nocēdo quod est peccatū: peccatū autem uitare sapi-
 entis est. Sed ut stultus prima facie uideat illa res efficit qui extinguit animā cū corpo-
 re existimāt: iccirco omne cōmodū ad hanc uitā referūt. Si enī post mortē nihil est: utiq;
 q; stulte facit: qui alterius animā parcat cū dispendio suā: aut q alterius lucro magis q
 suo consuleret: si mors animā delet. Danda est opera: quo iustius cōmodiusq; uiuamus
 Si ac uita post mortē superest aeterna & beata: hāc utiq; corporale cū oibus terrā bonis
 iustus ac sapiens cōtēnet: quia sciet quale a deo premiū sit recepturus. Teneamus igit
 innocentia: teneamus iustitiā: subeamus imaginē stultitiā: ut uerā sapiētiā tenere pos-
 simus. Et si hoibus uideat ineptū ad stultū torqueri: & mori uellet q liberā discet abire
 si innoxia. Nos tamē omni uirtute omniq; patientia fidem deo exhibere nitamur. Non
 mors terreat: nec dolor flagrat: quominus uigor animi & cōstātia icōcussa seruet. Stul-
 tos nocent: dūmodo ipi stultissimi sint: & cæci: & hebetes & pecudibus æquales: q non
 intelligant eē mortiferū relicto deo uiuo prosternere se: atq; adorare terrena: qui nesci-
 unt ex illis aeternā pōnā manere: qui signēta insensibilia fuerint uenerati: & eos q nec
 tormēta: nec mortē pro cultu & honore ueri dei recusauerint: uitam ppetuā cōsecutu-
 ros. Hæc est fidelissima: hæc est uera sapiētiā: hæc perfecta iustitiā. Nihil ad nos atti-
 nec: quid iudicent stultū: quid homunculi sentiāt. Nos iudiciū dei expectare debemus:
 ut quos postmodū: q de nobis iudicauerit: iudicemus. Dixi de iustitiā quid esset: sequit
 ut ostendam quid sit uerū sacrificiū dei: quis iustissimus ritus colendi: ne quis arbitret
 aut uictimas: aut odores: aut dona præsentia desiderari a deo: a quo si fames: si sitis: si al-
 gor: si omnium rerū terrenarūq; cupiditas abest: non ergo utitur his oibus: quæ tem-
 plis aliisq; fictilibus inferūtur: sed sicut corporalibus corporale: sicuti incorporalibus i
 corporale sacrificiū necessariū est. Illis quæ in usum tribuit hoī deus: ipse nō indiget. Est
 omni terra ipsius sub potestate: nō indiget tēplo: cuius domiciliū mundus est: nō indi-
 get simulacro: qui est & oculis: & mēte incōprehensibilis: nō indiget terrenis luminibus
 qui solem cū cæteris astris in usum hoibus potuit accēdere. Quid igitur ab hoīe desi-
 derat deus: nisi cultū mentis: qui est primus & sanctus. Nā illa quæ aut digitis fiūt aut
 extra hoīem sunt: hoc sacrificiū uerū nō ē: nec quod ex arca: sed qd ex corde profertur:
 nō quod manu: sed quod mēte libatur. Hæc acceptabilis uictimæ est: quā de seipso ani-
 mus imolat. Nā quid hostiæ: qd thura: qd uestes: qui aurū: quid argētum quid precio-
 si lapides conferūt: si colētis pura mēs non est: Sola ergo iustitiā est quā deus expetit.
 In hac sacrificiū: in hac dei cultus est: de quo nunc mihi differēdū est: docendūq; in qui-
 bus operibus iustitiā necesse sit contineri.

Vas eē humanæ uitæ uias: nec philosophis ignotū fuit: nec poetis: sed eas uti-
 q; diuerso modo iduxerūt philosophi. Alterā industriā: alterā inertia eē uolue-
 re: sed hoc minus recte: cū eas ad solius uitæ cōmoda rettulerūt: melius poe-
 ta: alterā iustorū: alterā ipiorū esse dixerūt. Sed in eo peccāt: qui eas nō in hac uita: sed
 apud inferos esse aiunt. Nos utiq; rectius: qui alterā uitæ: alteram mortis: & hic tamē
 has uias esse diximus. Sed illa dexterior: quæ iusti sunt gradientes nō in elysium ferret

NEPHITOMON

has uias esse diximus. Sed illa dexterior: qua iusti sunt gradientes non in elysium fere: sed in caelum. Immortales enim fiunt. Sinisterior ad tartarum. Aeternis enim cruciatibus abducuntur iusti. Veneranda est a nobis iustitiae uia: quae ducit ad uitam. Primum aut iustitiae officium & deum cognoscere & parentem: eumque metuere ut dominum: diligere ut patrem. Is est enim qui nos genuit: qui uitali spiritu animauit: qui alit: qui saluos facit. Habet in hos non modo ut pater: uerum etiam ut dominus licentiam uerberandi: & uitae ac necis potestatem: unde illi ab homine duplex honos: id est amor cum timore debetur. Secundum iustitiae officium est hominem agnoscere uelut fratrem. Si enim idem deus fecit: & uniuersos ad iustitiam: & ad uitam aeternam: pari conditione generauit. Fraternali utique necessitudine cohaeremus: quam qui non agnoscit: iniustus est.

Sed origo huius mali: quae societas inter se hominum: quo necessitudinis uinculum dissoluitur: est quae ab ignorantia ueri dei nascatur. Qui enim fontem illum benignitatis ignorat: bonus esse nullo modo potest. Inde est quod ex eo tempore: quo multi dii consecrati ab hominibus colique coeperunt: fugata est (sicut poetae aiunt) iustitia: sic direptum est omne foedus: directa societas iuris humani cum sibi quisque consulere: ius in iuribus computare: nocere inuicem: fraudibus aggredi: dolis circumscribere: commoda aliorum incommodis adaugere: non cognatis: non liberis: nec parentibus parcere: ad necem hominum pocula temperare: obsidere cum ferro uias: mari confestare: libidini autem quo furor duxerit fræna laxare: nihil denique sancti habere: quod cupiditas infanda non uiolaret. Cum hæc fierent: tum leges sibi homines condiderunt pro utilitate communi: ut se interim tutos ab iniuriis facerent. Sed metus legum non scelera comprimebat: sed licentia submouebat. Poterant enim leges delicta punire: conscientiam punire non poterant. Itaque quae ante palam fiebant: clam fieri coeperunt. Circumscribi etiam siquidem ipsi praesides legum praemiis muneribusque corrupti uel in remuneratione malorum: uel pernicie iustorum sententias uendicabant. His accedebant dissensiones: & bella: & mutuae depraedationes: & oppressis legibus saeuendi potestas licenter assumpta. In hoc statu cum essent humanae res: miseratus est nostri deus. Reuelauit se nobis: & ostendit ut in ipso religionem: fidem: castitatem: misericordiam disceremus: legemque diuinam: quae humana cum caelestibus copulauit tradere ipso domino sumeremus qua lege uniuersi: quibus irratiti sumus: errores cum uanis & impiis superstitionibus tollerentur. Quid enim homini debeamus: eadem illa lex praescribit: quae docet quicquid homini praestiteris: deo praestare. Sed radix iustitiae: & omne fundamentum aequitatis est illud. Vnde ut ne facias ulli: quod pati nolis: sed alterius animum de tuo metieris: si acerbum est iniuriam ferre: & qui eam fecerit: uidetur iniustus. Transfert in alterius personam quod in te sentis: & in tuam quod de altero iudicas: & intelliges tam te iniuste facere: si alteri noceas: quam alterum: si tibi. Hæc si mente uoluemus: innocentiam tenebimus: in qua iustitia uelut in primo gradu consistit. Primus est enim non nocere proximo: sed officere: prodesse. Et sicut in rudibus agris prius quam serere incipias: euulsis sentibus & omnium stirpium radicibus amputatis: arua purganda: sic de nostris animis prius uitia detrahenda: & tunc demum uirtutes inserenda: de quibus seminatae per uerbum dei fruges immortalitatis oriantur. Tres affectus uel (ut ita dicam) tres furcae sunt: quae in animis hominis tantas perturbationes ciunt: & interdum cogunt ita delinquere: ut nec fame: nec periculi sui respectu: tuta habere permittant: circa quae uindictam cupit a natura: quae desiderat: opes libido quae appetit uoluptates. His uitiis resistendum est: hæc stirpes erueda: ut uirtutes feri possint. Hos affectus stoici amputandos: peripatici temperandos

putant. Neutri eorum recte: quia neque detrahi possunt: si quidem natura insiti habet certam magis quam rationem: neque bonum quoniam si mala sunt: cendum est: etiam temperandum mediocribus: si bona integris ad utendum est. Nos uero neque detrahendos: neque minuendos esse dicimus. Non enim per se mala sunt quae deus homini rationabiliter conseruat: sed cum sint utique natura bona: quoniam ad tuendam uitam sunt attributa male utendo fiunt mala: sicut si fortissime pro patria dimices: bonum est: si contra patriam malum. Sic & affectus si ad usus bonos habeas uirtutes erunt: si ad malos uitia dicentur. Ira igitur ad coheritionem peccatorum: id est ad regendam subiectorum disciplinam data est a deo: ut metus licentiam comprimat & compescat audaciam. Et qui terminos eius ignorat: irascitur paribus aut fortioribus. Inde ad immania facinora profilitur: inde ad caedes: inde ad bella confurgitur. Cupiditas ad desideranda & conquirenda uitae necessaria tributa est. Sed qui nesciunt fines eius: insatiabiliter opes congerere nituntur. Hinc uenena hinc circumscriptiones: hinc falsa testimonia: hinc omnium fraudum genera erumpent. Libidinis autem affectus ad procreandos filios insitus & natus est: sed qui limites eius animo non tenent: utantur eo ad solam uoluptatem. Inde illicitae iam opes: id est adulteria & stupra: inde omnes corruptelae oriuntur. Redigendi ergo sunt isti affectus in fines suos & in uiam rectam redigendi: in qua & si sunt uehementes: culpam tamen habere non possunt.

Ohibenda est ira cum patimur iniuriam: & ut malum comprimatur: quid ex certamine impendet: & duas maximas uirtutes innocentiam: patientiam teneamus. **A**natura frangitur: cum habemus: quod satis est. Quis enim furor est in his congerendis laborare: quae aut latrocinio: aut furore: aut proscriptione: aut morte ad alios acer sit peruenire? Libido extra legitimum thorum non euagetur: sed creandis liberis seruiat. Appetentia enim nimia uoluptatis: & periculum parit: & insaniam generat. Et (quod est maxime cauendum) mortem accurit aeternam. Nihil est enim tam inuisum deo: quam mens incaesta & animus impurus. Nec hac sola uoluptate abstinendum sibi putet: quae caditur ex foeminei corporis copulatione: sed & ceteris uoluptatibus sensuum reliquorum: quia & ipsae sunt uitiosae: & eiusdem uirtutis est eas continere. Oculorum uoluptas percipitur ex rerum pulchritudine. Aurium de uocibus canoris & suauioribus. Narium de odore iucundo saporis de cibis dulcioribus: quibus his omnibus uirtus repugnare fortiter debet: ne his illecebris irretitus animus: a caelestibus ad terrena: ab aeternis ad temporalia: a uita immortali ad perpetuam poenam deprimatur. In saporis & odoris uoluptate hoc periculum est: quod trahere ad luxuriam poterit. Qui enim fuerit his deditus: aut non habebit ullam rem familiarem aut si habuerit: assumet: & aget post modum uiam detestabilem. Qui autem rapitur auditu: ut raceam de cantibus: qui sensus ita saepe deliniant: ut etiam status mentis furore perturbentur compositis ceteris orationibus: numerosisque carminibus: aut argutis disputationibus ad ipsos cultus facile traducuntur. Inde est quod scriptis caelestibus: quae uidentur incompta: non facile creduntur: quia aut ipsi sunt disertis: aut disertis legere uolunt: non quaerunt uera: sed dubia: imo illis haec uidentur uerissima esse: quae auribus blandiunt: ita respuunt ueritatem: dum sermonis uarietate capiuntur. Voluptas uero quae spectat ad uisum: multiformis est. Nam quae percipitur ex rerum praeciosarum pulchritudine: auaritia concitat: quae aliena esse debet a sapiente atque iusto. Quae autem capitur de specie mulierum in alteram capit uoluptatem: de qua iam superius locuti sumus.

NEPHITOMON

Vperest de spectaculis dicere quæ quoniã potētia sunt ad corrupendos ani-
 mos uitãda sapientibus & contēnenda sunt taliter: q; ad celebrandos deorũ ho-
 nores inuenta memorãt. Nã munerũ additiones. Saturno factæ sũt. Scena li-
 beri patris est. Ludĩ uero circeales Neptunno dicati putant. ut iã qui spectat interest: re-
 licto dei cultu: ad p̄fanos ritus transisse uideatur. Sed ego de re malo dicere: q̄ de origine
 Quid tã horribile: tã tetrũ: q̄ hois trucidario: Ideo sãuerissimis legibus uita nostra mul-
 ctatur. Ideo bella execrabilia sunt inuenta: tamẽ cõsuetudo quatenus homicidiũ sine bel-
 lo ac legibus faciãt: & hoc ut scelus iudicat. Quod si interest homicidio sceleris cõsciẽtia
 est & eodẽ facinore spectator obstrictus est: cui & admissor: ergo & his gladiatorum sce-
 leribus nõ minus cruore pfundit qui spectat q̄ ille qui facit: nec p̄or eẽ immunis a sangui-
 ne: qui uoluit effundere: aut uideri nõ interfecisse: qui interfectori & fauet: & præmiũ po-
 stulauit. Quid scena: Num sanctior: in qua comœdia de stupris & amoribus. Trage-
 dia de incæstis & parricidis fabulatur. Istrionici etiã ipudici gestus: q̄bus infames scœmi-
 nas imitatur libidines: quas saltando exprimũt docent: nõ minus corruptelarũ disciplina
 rũ est: in quo sicut per imaginẽ: quæ nõ sunt: ut fiãt sine pudore quæ uera sunt. Spectat
 hæc adolescentes: quorũ lubrica ætas quæ frenari ac regi debet: ad uitia & peccata his
 imaginibus eruditur. Circus nõ innocentior æstimat: sed maior hic furor est: siquidem
 mentes spectantiũ tanta feruntur insania: ut nõ mō incõuitia: sed etiã in rixas: nec nõ &
 in prælia & cõtentiones sæpe cõsurgãt. Fugienda igit̄ oĩa spectacula: ut trãquillũ men-
 tis statũ tenere possimus. Renũciandũ noxiis uoluptatibus: ne delinĩti suauitate pestife-
 ra: in mortis laqueos incidamus. Placet sola uirtus: cuius merces immortalis eẽ: cũ uice-
 cerit uoluptatẽ. Suppositus aut̄ affectibus: & p̄domitis uoluptatibus: facilis in cõprimẽ-
 dis cæteris labor eĩ: q; sit dei ueritatĩ: q; sectaturũs: nõ maledicẽt unq;: q; spectabit a deo
 benedictionẽ. Hinc iurabit ne deũ ludibrio hẽat: sed ne iurabit qdẽne qn̄ uel necessitate
 uel cõsuetudine in piuriũ eadat. Nihil subdole: nihil dissimulatẽ loquẽt: neq; abnega-
 bit quod sponderat: neq; promittet qd̄ facere nõ possit: nõ inuidebit cuiq; qui de suo
 cõtentus: nec detrahet: aut male alteri uolet: in quẽ forsità beneficia dei p̄nora sunt. Nõ
 furabit: nec oĩno q̄cũq; cõcupiscet alienũ: non dabit i usura pecuniã. Hoc eẽ enĩ de alienis
 malis lucra captare: nec tã negabit: si qdẽ necessitas cogit mutuari. Nõ erit asper in filiũ:
 nec in seruũ meminerit: q; ipse patrẽ habeat ac dominũ. Ita cũ his aget: quẽ admodũ se-
 cũ agi uellet. Munera supabũdantia nõ recipiet à tenuioribus: nec enim iustũ est augeri
 patrimonia locupletũ p̄ dãna miserorũ. Vetus præceptũ est nõ occidere: qd̄ sic accipi de-
 bet: nõ tãq; iubeamur ab homicidio tãtũ: qd̄ eẽ legibus publicis uideretur manus absti-
 nere nec iussione interposita: nec uerbo licebit piculũ inferre: nec infantem necare: aut expo-
 nere: nec seipsum uoluntaria morte dãnare. Idem nõ adulterare: sed hoc p̄cepto nõ solum
 corrũpere alienũ matrimoniũ phibet: qd̄ etiã coi gẽtiũ iure dãnatur: uerũ etiã p̄stitutis
 corporibus abstinere. Supra leges lex enĩ dei est: ea quoq; q̄ pro lucris habẽt uetat: ut iu-
 stitiã cõsumet. Eius dẽ legis est falsum testimoniũ nõ dicere: qd̄ & ipsum latius patet: si
 falsum testimoniũ mēdacio nocet ei: cõtra quẽ dicit: & fallit eũ apud quẽ dicit. Nunq̄
 igit̄ mētiendũ est: qm̄ mendaciũ sēp aut falit: aut nocet. Nõ est uir iustus: qm̄ nõ sine no-
 xa uitioso sermone mentitur. Hinc uero adulari licet: pernitiõsa est enim ac deceptra
 adulatio: sed ubique custodiãt ueritatem: quæ licet ad præsens sit insuauis: tamen cum
 fructus eius atque utilitas apparuit: non odium pariet (ut ut ait poeta) sed gloriam.

Id̄ Ixi de his quæ uetantur: dicam nunc breuiter quæ iubent. Innocẽtia proxima est
 misericordiã. Illa enim malum nõ facit: & hæc bonũ operat. Illa ichoat iustitiã

hæc cōplet. Nā cū inbecillior sit hominū natura q̄ cæterarū animātium: quas deus & in-
structas ad inferendā: & munitas ad uim repellendā figurat: affectum nobis misericordiæ
dedit: ut oē præsidium uitæ nostræ in mutuis auxiliis poneremus. Si. n. facti ab uno deo:
& orti ab uno hoīe cōsanguinitatis iure sociamur. Oēs igitur hominē diligere debemus
Itaq; nō tātū inferre iniuriā nō oportet: sed ne illatā quidem uīdicare: ut sit i nobis perfe-
cta innocētia. Ideo iubet nos deus etiā pro inimicis precē facere semper. Ergo animal cōe
at cōfors esse debemus: ut nos inuicem præstandis recipiendisq; auxiliis muniamus. In
multis enim casibus & incōmodis fragilitas nostra subiecta est. Speres tibi accidere: q;
alteri accidit. Ita demē exciraberis ad opē ferēdā: si sumpseris eius animū: qui opē tameo
in malis cōstitutus implorat. Si quis uictu indiget impartiamur. Si quis apotentiori in-
iuriā sustinet: eruamus Pateat domiciliū nostrū: uel pelegrinis: uel indigentibus tecto:
Pupiliis defensio: uiduis tutela nostra nō desit. Redimere ab hoste captiuos magnū nu-
mine opus est. Aegros paupes uisitare: atq; fouere inopes: aut pauperes (si obierint) non
patiamur insultos iacere. Hæc sunt opa hæc officia misericordiæ quæ si quis perfecit
uerū & acceptū sacrificiū deo imolabit. Hæc latabilior uictima est apud deū qui nō pec-
cudū sanguine: sed hoīs pietate placatur: quē deū (quia deus ē) suam & ipsam lege sua
& cōditione persequitur: miseretur ei quē uiderit misericordē. Iræxabilis ē ei: quē precā
tibus cernit imitē. Ergo ut hæc oīa quæ deo placent: facere possimus: contennenda est
pecunia: & ad cælestes transferenda thesauros: ubi furor non est nec rubigo cōsumet nec
tyrannus eripiat. Sed nobis ad æternā opulentiā deo custode seruetur.

Ides quoq; magna iustitiæ pars est: quæ maxime a nobis qui nomē fidei geni-
mus: cōseruāda est præcipue in religione: qui deus prior est & potentior q̄ hoī.

Et si est gloriosus pro amicis: pro parētibus: pro liberis. i. pro hoīe suscipe mor-
tem & qui hoc fecerit: diurnā memoriā laudēq; cōsequitur: q̄to magis pro deo: qui po-
test æternā uitā pro temporali morte præstare. Itaq; cū iciderit huiusmodi necessitas: ut
discedere a deo: atq; ad ritus gentiū transire cogamur: nullus nos metus: nullus terror
inflectat quo minus tradat amico: his fidē custodiamus. Deus sit ante oculos: sit in cor-
de cuius interno auxilio dolor uiscerū: & adhibita corpori tormenta superentur. Nihil
tunc aliquid q̄ uitæ immortalis præmia cogitemus. Ita facile & dissipandi aut utendi artus
fuerint tolerabilibus quæ in nos tyrānicæ dominationis amētia molietur. Postremo ip-
sam mortē nō inuiti aut timidi: sed libenter & iterriti subire nitamur: ut sciamus qualis
apud deū gloria sumus futuri triūphato sæculo ad pmissa ueniētes. Quibus bonis: q̄ta
beatitudine breuiā hæc pœnarū mala: & huius uitæ dāna p̄semus. Quod si facultas hu-
ius gloriæ deerit: habebit fides etiā in pace mercedē. Teneatur ergo i oibus uitæ officiis
teneatur in matrimonio. Non enim satis est: si aut alieno thoro: aut lupanari abstineas.
Qui habet coniugē: nihil querat extrinsecus: sed contentus ea sola castiget. In uiolati cu-
bilis sacramēta custodiat. Adulter enī deo & pro incæstus qui abiecto iugo uel in liberā
uel in seruā peregrina uoluptate luxuriat: Sed sicut scemina castitate uinculis obligata
est: & ne aliud cōcupiscat: ita uir eadem lege teneatur: quo deus ex uiro uxorē unius cor-
poris cōpage solidauit. Ideo præcepit nō dimitti uxorem: nisi crimine adulteri deuictam
& nunq̄ cōiugalis fœderis uinculum: nisi ruperit resoluatur. Illud quoq; ad consuman-
dam pudicitiam iungitur: ut non modo peccatum absit: uerum etiam cogitatio. Pollui
enim mentem: quīs inani cupiditate manifestum est. Itaq; iustum hominem qui scit se
nec facere oportere: nec uelle: Pugnanda est igitur conscientia: quam deus peruidet: qui
falli non potest. Euacuetur omni labe pectus: ut templum dei esse possit: quod nō aut

NEPHITOMON

nec eboris nitor: sed fidei & castitatis fulgor illustrat. Sed in hac oīa difficilia sunt homini nec patitur cōditio fragilitatis naturæ quæ sine macula. Vltimū ergo remedium illud est: ut cōfugiamus ad penitentiā: quæ nō minimum locū inter uirtutes habet: quia sui correctio est ut cū forte aut re aut uerbo lapsi fuerimus: statim resipiscamus: ac nos deliquisse fateamur: oremusq; a deo ueniā: quā pro suā misericordia nō negabit: nisi p̄ se uerabimur in errore. Magnū est penitentiæ auxiliū: magnū solatiū. Illa est uulnerum peccatorumq; sanatio: illa spes: illa portus salutis: quā qui tollit: uia uitæ sibi amputat quia nemo esse tā iustus pot̄ ut nunq̄ sit ei penitentiā necessaria. Nos uero & si nullum sit peccatū: cōfiteri nō debemus: & pro debitis nostris identidē deprecari: gratias agere etiam in malis. Hoc enim semper obsequium domino deferamus.

Vmilitas enī cara & amabilis deo est: qui cū magis suscipiat peccatōrē cōfitem: quē in regnis cælestibus faciat pro humilitate sublimari. Hæc sūt quæ debet cultor dei exhibere. Hæ sunt uictimæ: hoc sacrificiū placabile. Hic uerus ē cultus: cum homo mentis sua pignora in aram dei cōfert: summa illa maiestas hoc cultore letatur. Hūc ut filium suscipit sibi: quia domum immortalitatis impartit unde quæ nunc mihi differendū est: & arguēda est psuasio eorum qui extingui animas cū corporibus putauerūt: qui quia nec dum sciebāt: nec arcanū mūdi perspicere poterāt. ne hominis quidē animæ quæ rationē cōprehēderit. Quomodo enim possent sapientia prouidere: qui scientiam nullo modo habent. Negātes ergo nullā prouidentia utiq; deū q̄ sōns & caput eorū est: negauerūt: sequebatur ut ea quæ sunt aut semper fuisse dicerēt: aut sua sponte esse nata. aut minorū seminū cōglobatione concreta semper fuisse dici poterēt: quod testes uī subiacerēt: quia ipsum enim esse sine aliquo uitio nō potest sua spē: aut i his nasci potest: nulla est sine ratione natura. Semina enī principalia quomodo esse poterunt: cū & semina exordiis oriant: & uicissim res ex seminibus. Nullū igitur semen est quod originē nō habet. Sic factū est ut cū putaret mundū nulla prouidentia factū ne hūc minē quidē putaret aliqua ratione generari. Quod si nulla esset in fingēdo homini ratio uersata: immortalē igitur animā esse posse. Alii uero ex aduerso & deū esse unū: & ab eo mūdū factū: & hominē eū factū & animas esse imortales existimauerunt. Sed cū ea senserūt huiusmodi: nō tanti diuini operis atq; consilii: nec causas: nec ratione: nec exitus perspexerunt: ut omne ueritatis arcanū cōsumarent: atq; ueluti sine cōcluderēt. Sed quæ illi facere nō potuerūt quia ueritatē perpetuo nō tenebāt: nobis faciendū est qui eam cognouimus: deo anūciante. Cōsideremus igitur quæ ratio fuerit huius tanti tamq; immē si operis fabricandi. Fecit deus mundū sicut Plato existimauit: sed cur fecit non ostendit quia bonus inquit: & inuidēs nulli fecit quæ bona sunt. Aut cū uidemus in rerū natura & bona esse & mala. Potest ergo existere peruersus aliquis qualis fuerit. Atheus ille: & Theodorus & platonī respondere: immo quia malus est fecit quæ mala sūt. Quō illū redarguet: si quæ bona sunt defecit. Vnde igitur in mala eruperūt: quæ plerūq; etiā praua lent in materia inquit cōtinebantur. Si mala igitur & mala ut aut nihil fecerit deus: aut si bona tantū fecit: æterniora sunt mala quæ facta nō sunt q̄ bona quæ habuerunt exordium. Finē igitur habebūt quæ aliquādo cœperūt: & permanebūt quæ semper fuerūt. Mala igitur potiora sunt. Si autē potiora esse nō possunt: ne æterniora quidem possunt. Ergo aut utraq; semper fuerunt: aut deus ociosus: aut utraq; ex uno fonte fluxerunt. Est enim conueniens ut deus oīa fecerit potius: qui nihil ergo secūdū sententiā Platonis. Ideo deus & bonus est quia bona facit & malus quia mala. Quod suffieri nō potest: appareat non ideo factū esse mundū: quia mundus bonus ē: quoniam enī cōplexus & bona & ma

De 111

la: nec fecit propter se quicquid sed propter aliud. Domus. n. edificatur non hoc ad solum ut sit domus: sed ut suscipiat & tueatur habitatem. Item nauis fabricatur non ad hoc: ut nauis uideatur: sed ut in ea possint homines nauigare. Vasa autem sunt non ut uasa sint: solum sed ut capiatur quae sunt usui necessaria. Sic & mundus deus ad usum aliquem fecerit necesse est. Stoici autem causa hominum factum esse & recte. Homines enim fruuntur his omnibus bonis quae mundus in se continet. Sed ipsi homines cur facti sunt: aut quid in illis habeat illa fabricatrix prouidentia non explicat. Immortales esse animas idem. Plato affirmat: sed cur aut quando aut quomodo: aut per quem immortalitatem assequatur aut quid non tantum illud mysterium cur hi qui sunt immortales futuri: prius mortales nascantur. Deinde decurso temporis uita: spatio atque abiectis fragiliu corporu exuuiis. ad aeternam illam beatitudinem transferantur: non comprehendit deus: nec iudicium dei: nec discrimen iusti & iniusti explicauit: sed animas quae se sceleribus immeritis: haec aetas condennare putauit: ut in pecudibus renascantur: & ita peccatoru suoru luerent: donec rursus ad figuras hominum reuertantur. Et hoc fieri semper nec circa finem transmeandi ludum mihi nescio quem inducit somnio similem: cui nec ratio ulla: nec dei gubernatio nec consiliu aliquod inesse uideatur.

Iam nunc quae sit illa sententia: quam ne hi quidem qui uera dixerunt: collatis in unum causis atque factionibus conectere potuerunt. Factus a deo mundus: ut homines nascerentur. Nascuntur autem homines ut deum parentem agnoscant: ut colant in quo iustitia est. Colunt ut mercedem immortalitatis accipiant. Accipiunt immortalitatem: ut in aeternum deo seruiant. Vides ne quemadmodum sibi conexa sint: & prima cum mediis: & media cum extremis? Inspiciantur singula & uideamus utrum ne illis ratio quoque subsistat: Fecit ergo deus mundum propter hominem. Hoc qui non uidet: non multum distat a pecude. Quis caelum suscipit nisi homo? Quis solem? Quis astra? Quis opera dei miratur: nisi homo? Quis colit terram? Quis ex ea fructum capit? Quis nauigat mare? Quis pisces? Quis uolantia? Quis quadrupedes habet in potestate: nisi homo? Cuncta igitur propter hominem deus fecit: quia usui hominum cuncta cessere. Recte ergo uiderunt philosophi: sed illud quod sequitur: non uiderunt: quod ipsum hominem propter se fecerit. Erat enim consequens & necessarium: & pius: & cum hominis causa totam operam molitus sit. cum tantum illi honoris tantum illi potestatis: ut dominetur mundo: & homo agnosceretur: dominum tantorum beneficiorum auctorem fecit: & mundum propter ipsum: & ei cultum & honorem debitum redderet. Haec plato aberrauit: hic perdidit quam primum: arripuerit ueritatem: cum de cultu eius dei que conditor rerum ac parentem fatebatur: obtinuit: nec intellexit hominem deo potestatis uinculis esse religatum: unde ipsa religio notatur. Et hoc est solum: propter quod immortales animae fiunt. Sensit tamen aeternas esse: sed non per gradus ad eam sententiam descendit. Amputatis enim mediis: incidit totius in ueritatem: quasi per abruptum aliquod praecipitium nec ulterius progressus est: quoniam casu ad eam: non ratione peruenit. Colendus est igitur deus: ut per religionem quae eadem iustitia est accipiat homo immortalitatem: nec est ullum aliud praemium pietatis mentis: quae si est inuisibilis non potest ab inuisibili deo nisi inuisibili mercede donari. Plurimi uero argumentis colligi potest aeternas esse animas. Plato ait quod per se ipsum mouet neque principium motus neque finem non habere. Animum autem hominis per se semper mouet: quia sit ad cogitandum mobilis: ad inueniendum solers: ad percipiendum facilis: ad discendum ea pax & qui praeterita teneat praesentia comprehendat: futura prospiciat: multarumque rerum & artium scientiam complectatur. Immortale esse siquidem nihil habeat in se terreni potestatis labe concrerit. Praeterea ex uirtute aut uoluptate intelligitur aeternitas animae: uoluptas: omnium communis animalibus. Virtus solius est hominis. Illa uitiola est: haec honesta. Illa secundum na-

NEPHYTOMON

turam: hæc aduersa naturæ. Nisi anima immortalis est: uirtus enim pro fide: pro iustitia nec eget: nec timet: nec exiliū metuit: nec carcerem perhorrescit: nec dolorē reformidat: nec mortem recusat. Quæ quia natura cōtraria sunt: aut stultitia est uirtus: si & cōmoda impedit: & uiræ nocet. Aut si stultitia nō est ergo anima immortalis est: & ideo præsentia bona contēnit: alia quia sunt alia potiora quæ post dissolutionem sui corporis assequatur. Illud autem maximū argumentū immortalitatis: quo deum solus homo agnoscit. In matris nulla suspitio religionis: quia terrena prospiciunt. Homo ideo rectus cælum aspiciat: ut deum quærat. An potest ergo esse mortalis: qui imortalem desiderat? Non potest esse solubilis: qui cū deo & uultus: & mente cōmunitus est. Deniq; cælesti elemento qd' ē ignis homo solus utitur. Si enī lux per ignem: uita per lucem: apparet eum qui usum ignis habet nō esse mortalem: quoniā id illi proximū id familiare est: sine quo nō potest nec lux nec uita constare. Sed quid argumentis colligimus æternas esse animas: cū habemus testimonia diuina: Id enī sacræ literæ ac uoces prophetarū docēt. Quod si cui parum uideatur: legat carmina Sybillarū, Apollinis quoq; Milesii responsa consideret: ut intelligat delirasse Democritū: & Epicurū & Dicearcū: qui soli omnium mortaliū: quod est euidentis negauerūt. Confirmata immortalitate: superest dicere a quo ei tribuatur cū cætera & cōstituta diuinitus tempora cōpleri: cœperint: interitū & consumationem rerū fieri necesse est ut innouetur a deo mundus. Id uero tempore in proximo est: quantum de numero annorum: deq; signis quæ prædicta sunt a philosophis colligi potest. Sed cum sit innumerabilia quæ de fine sæculi & consumatione temporū dicta sunt: ea ipsa quæ dicunt nuda ponenda sunt: quoniā (ut testimonio utamur) immensum est: si quis illa desiderat: aut nobis minus credit: adeat ad sacrarium cælestium literarum: quarum fide instructior errasse philosophos sentiat: qui aut æternum esse hunc mundum: aut infinita esse annorum milia putauerunt: ex quo fuerit instructus. Nondum enim sex milia completa sunt: quo numero consumato: totum demum malum omne tolletur: ut regnet sola iustitia: quod quate nuse uenturum sit: paucis explicabo.

Acc aut probatis sed a uatibus futura dicuntur: cū cœperit mūdo finis ultimus p
h pinquare: malitia inualescet: oia uiciorū & fraudū genera crebrescēt. Iustitia interibit: fides: pax: misericordia: pudor ueritas non erit. Vis & audacia p̄ualebit. Nemo quicq; habebit: nisi male partū: manuq; defensum. Si qui erūt boni: prædæ ac ludibrio habebunt. Nemo pietatē parentibus exhibebit. Nemo infantis aut senis miserebitur: auaritia libido uniuersa corrūpet: Erunt cædes & sāguinis effusiones. Erunt bella nō mō externa & finitima: uerū etiā intestina. Ciuitates inter se belligerabunt. Ois sexus & ois ætas arma tractabunt. Non imperii dignitas cōseruabitur. Nō militiæ disciplina: sed more latrocinii deprædatio & uastatio fiet. Regnū multiplicabitur & decē uiri occupabunt orbē: & patient: & uorabunt: & existet longe potērior ac nequior. Qui tribus delictis Asiam possidebit: cæteris in potesta. e sua redactis & alcisis: uorabit oēm terrā: leges nouas statuet: ueteres abrogabit. Rempu. suam faciet: nomē imperii sedemq; mutabit. Tunc erit tēpus infandum & execrabile: quonemini libeat uiuere. Deniq; in eū statū res cadet: ut oēs uiuos lamētatio: mortuos gratulatio sequat. Ciuitates & oppida interibūt: mō ferro & igni mō terremotibus crebris: mō aquarū inuudatione: mō pestilentia & fame. Terra nihil feret aut rigoribus nimis. aut caloribus sterilis. Aqua omnis partim mutabitur in cruorem: partim in amaritudine uitiabitur: ut nihil sit nec ad cibos utile nec ad potum salubre. His malis accident prodigia hominibus ad timorem. Cometæ crebro apparebunt. Sol perpetuo squalore fuscabitur. Lunam color sanguinis obumbrabit:

Trismegistus.

nec amissa lucis damna reparabit. Stellæ omnes decident: nec temporibus sua ratio cõstabit: hyeme ac æstate cõfusis. Tũc & annus: & mēsis & dies breuiat: & hãc esse mundi senecturẽ & defectiõnẽ Trismegistus elocutus est: quæ cum uenerit: adesse tempus sciẽdum est: quo deus ad cõmutandũ sæculũ reuertatur: Inter autẽ hæc mala surget rex impius nõ modo generi hominũ: sed etiã deo inimicus. Hic reliquias illius prioris tyrãni cõteret: cruciabit: uexabit: interimet. Tunc etiam lachrimæ. lugens & gemitus præpotes: & ad eum cassæ preces: nulla requies ad formidinem: & somnus ad quietem. Dies cladem nox metus augebit semper. Sic orbis terrarum pene ad solitudinem hominum redigetur. Tunc impius iustos homines ac diuites deo duobus & quadraginta mensibus persequetur: & se colũ iubebit ut deus. Se enim dicet esse deum: cum sit antichristus: qui ut erit aduersarius: & ut ei possit accipiet potestatem mirabilia faciendi: ut ignis descendat de cælo ut sol resistat a cursu: ut imago quã posuerit: loquatur. Quibus prodigiis allicet multos ut adorẽt eũ signũq; eius in manu aut fronte suscipiãt. Et qui nõ adorauerit: signumq; susceperit: exquisitis cruciatibus morietur. Ita fere duas partes exterminabit: tertia in desertas solitudines fugiet. Sed ille ueteri uia implicabili sarens abducet exercitum & obsidebit montem: quo iusti confugerint. Qui cũ se uiderint circumfossos: implorabunt auxilium dei uoce magna: & audiet eos deus: & immet eis liberatorem. Tunc cælum in tẽpsta nocte patefiet & descēdet Christus i uirtute magna: & antecedit eũ claritas ignea: & uirtus inæstimabilis angelorũ: & extinguetur omnis illa multitudo impiorum: & torrentes sanguinis current: & ipse ductor effugiet: atq; exercitu sæpe reparato: q̃tũ præliũ faciet: quo captus eũ cæteris tyrãnis tradetur exultioni. Sed & ipse dæmonum priiceps auctor & machinator mælorũ: cathenis igneis alligatus custodia dabitur: ut pacem mundus accipiat: ut uexata sæculis terra requiescat. Pace igitur parata: compressoq; omni malo: rex ille iustus & uictor: iudicium magnũ de uiuis & mortuis faciet super terrã: & uiuentibus quidẽ iustis tradet in seruitutẽ gentes uniuersas. Mortuos autem ad æternã uitã suscitabit: & in terra cũ his ipse regnabit: & condet sanctã ciuitatẽ. Et erit regnũ iustorum mille annis. Per idem tẽpus stellæ candidiores erũt: & claritas solis augebitur: & lunã nõ patietur diminutiõnẽ. Tunc descēdet a deo pluuia benedictionis matutina & uespertina: & omnem frugem terra sine labore hominũ procreabit: Stillabunt mella de rupibus: lactis & uini fontes exuberabunt. Bestiæ deposita seritate mansuescent. Lupus inter pecudes errabit innoxius. Vitulus cũ leone pascetur. Colũba cũ accipitre cõgregabitur. Serpens uirus nõ habebit. Nullũ animal uiuet ex sanguine. Omnibus enim deus copiosum: atq; innocentẽ uictum dabit. Peractis uero mille annis: ac resoluto dæmonũ principe: rebellabit gẽtes aduersus iustos: & ueniet innumerabilis multitudo ad expugnãdã delendãq; sanctorũ gẽtẽ. Cõcuciet. a. a fũdamẽtis suis terrã: & corruẽt ciuitates: & pluet super ipsos ignẽ cũ sulfure & grãdine: & ardebũt: & se iuicẽ trucidabũt. Iusti uero paulisp sub terra latebũt: donec p̃ditio fiat gẽtiũ: & exhibũt post diẽ tertiũ: & uidebũt cãpos cadaueribus opertos. Tunc fiet terremotus: & sindent se mōtes & subsidẽt iũ altitudine uallis p̃fundæ & cogerent in ea corpora mortuorũ: & uocabitur nomẽ eius Polyandrum. Post hæc renouabit mundũ: & transformabit iustos & in figurã angelorũ: ut immortalitatis ueste donati: seruiant deo in sempiternũ. Tunc enim impii resurgent nõ ad uitã: sed ad pœnam: eisq; secũda resurrectio facta deũ excitabit: ut ad perpetua tormẽta damnet æternis ignibus traditi merita pro sceleribus suis soluant. Hæc oĩa uera: omnium consona ad ministratiõnẽ prædictã cũ eadem Trismegistus: eadem Idaspes: eadem Sybillæ concinunt: dubitari non potest. Curæ spes omnes uitæ: ac salutis in sola religione dei sit posita.

NEPHYTOMON

Iraque nisi homo susceperit: quē deus ad liberationē misit: qui missus est: nisi summum deum per eū cognouerit: mādata eius legesq; seruauerit: in eas incidet pœnas de quibus locuti sumus. Proinde fragilia contemnenda sunt: ut solida cōsequamur. Spernenda terrena: ut cœlestibus honoremur. Temporalia fugiēda: ut ad æterna ueniamus. Erudiat se quisq; ad iusticiam: si met ad continentia pręparet ad agonem: instruat ad uirtutem: ut si forte aduersarius indixerit bellū: nulla ui: nullo terrore: nullis cruciatibus a recto & bono diuellatur. Nō se substernat insensibilibus sigmentis: sed uerum & solum deū rectus cognoscat. Abiiciat uoluptates: quarum illecebris anima sublimis deprimatur ad terrā. Teneat innocentiam. Profit q̄ plurimis. Incorruptibiles sibi thesauros bonis operibus acquirat: ut possit deo iudice pro uirtutis suæ meritis uel coronā fidei: uel pręmiū immortalitatis adipisci.

Lactantii Firmiani in Ephyromon tractatus finit.

Impressum Venetiis per Simonem Beuilaquā papientem. Anno incarnationis dñi. M.cccc.l.xxxvii. Die quarto Aprilis.

Registrum huius operis sic se habet: cuius qualitas utrisq; literarum dedit.

<p>^a LACTANTII L.COELII runi ut posse ^b minime in explodunt titam post ter fatentur ^c non exire nes esse qui fecit ^d Hi sunt sunt poetæ multo esset ^e di non licet affirmat ut simalachram ipsi se in</p>	<p>^f ita coherere in solo & quidem ^g non uenit erit quo qualia sunt ^h abest subiecimus significat ⁱ rusalem Dabit ^k nem sudit Nimirum Lactantii</p>	<p>^l li homines Vinxerat tes rabidæ ^m catur mala cte hoc quidē uolet ⁿ uno. Cn. sic: Ego Ergo cedem non ^o Quo plane demonstrant um singula ^p tum secuturū alligatas Quid pstant</p>	<p>^q unus est principium ostendunt Deo autem ^r Si enim tā. Quo quid dissipabiles ^f ut nunq̄ admodum bis ad lucem pedibus ^t faucium sim q, xerit uitium ^u has uias s Vperest nec eboris</p>
--	--	--	---

(1497)